

İNTERNET MÜHİTİNDƏ BİZNES PROSESLƏRİNİN İDARƏ EDİLMƏSİ

UOT 33:005

DOI: <https://doi.org/10.30546/3006-0346.2025.1.85.0113>

TURAN ALLAHVERDİ

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti,
magistrE-mail: turan.allahverdi1801@gmail.com

Giriş

İnternet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsi bir çox üstünlüklərlə yanaşı, müəyyən çağırışlarla da müşayiət olunur. İlk növbədə, məlumat təhlükəsizliyi məsələsi əhəmiyyətlidir. İnternet vasitəsilə böyük həcmdə məlumatın toplanması və saxlanması kibertəhlükəsizliyin artırılmasını tələb edir, çünki məlumatların oğurlanması, kibercinayətkarlıq və məxfiliklə bağlı problemlər baş verə bilər. Texnoloji infrastrukturun yenilənməsi digər bir çağırışdır. Sürətlə dəyişən texnoloji yeniliklərə uyğunlaşmaq üçün müəssisələr mütəmadi olaraq avadanlıqlarını, proqram təminatlarını və texnologiyalarını yeniləməlidirlər ki, bu da əlavə maliyyə və resurs tələb edir.

İnternet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsi

İnternet mühitində ticarət müəssisələrinin biznes proseslərinin idarə edilməsi, rəqəmsal transformasiya və qlobal rəqabət şəraitində müəssisələrin effektivliyini artırmaq üçün vacibdir. Bu proseslər, ənənəvi biznes modellərindən fərqli olaraq, sürətli dəyişən texnoloji mühitə uyğunlaşmağı və müştəri tələblərinə çevik cavab verməyi tələb edir.

Biznes Proseslərinin İdarə Edilməsi (BPI), müəssisələrin fəaliyyətlərini daha səmərəli və effektiv şəkildə həyata keçirmələri üçün proseslərin təhlili, modelləşdirilməsi, optimallaşdırılması və nəzarətini əhatə edən sistemə yanaşmadır. Bu yanaşma, təşkilatların məqsədlərinə çatmaq üçün proseslərini davamlı olaraq təkmilləşdirmələrinə imkan verir.

BPI, müəssisələrin rəqabət qabiliyyətini artırmaq və bazarda mövqelərini gücləndirmək üçün vacib bir yanaşmadır. Düzgün tətbiq edildikdə, əməliyyatların səmərəliliyini artırır və müştəri məmnuniyyətini yüksəldir.

İnternet mühitində biznes prosesləri ənənəvi metodlardan fərqli xüsusiyyətlərə malikdir və rəqəmsal transformasiya ilə əlaqədar olaraq aşağıdakı əsas cəhətləri əhatə edir:

1. Rəqəmsal interfeyslər və avtomatlaşdırma: [1]. Müştərilərlə əlaqə, sifarişlərin qəbulu və ödəniş-

lər rəqəmsal platformalar vasitəsilə həyata keçirilir. Bu, əməliyyatların sürətini artırır və insan səhvlərini minimuma endirir. Məsələn, onlayn mağazalar avtomatik sifariş emalı və ödəniş sistemləri ilə təchiz olunur.

2. Real vaxt rejimində məlumat axını:

İnternet mühitində məlumatların real vaxtda ötürülməsi və emalı mümkündür. Bu, müəssisələrə operativ qərar qəbul etmə və müştəri tələblərinə çevik cavab vermə imkanı yaradır. Məsələn, e-ticarət platformaları stok məlumatlarını və satış statistikasını dərhal yeniləyir.

3. Qlobal əlçatanlıq və məkan məhdudiyyətinin olmaması:

İnternet vasitəsilə müəssisələr qlobal bazara çıxış əldə edir və coğrafi məhdudiyyətlər aradan qalxır. Bu, yeni müştəri segmentlərinə çatmaq və bazar payını artırmaq üçün geniş imkanlar yaradır. Məsələn, kiçik bir müəssisə onlayn platforma vasitəsilə beynəlxalq müştərilərə məhsul və xidmətlərini təqdim edə bilər.

4. Məlumatların toplanması və analitikası:

Rəqəmsal mühitdə müştəri davranışları və əməliyyatlar haqqında geniş məlumatlar toplanır. Bu məlumatlar analitik alətlər vasitəsilə təhlil edilərək, marketinq strategiyalarının optimallaşdırılması və müştəri təcrübəsinin yaxşılaşdırılması üçün istifadə olunur. Məsələn, veb-analitika vasitəsilə istifadəçi davranışları izlənir və uyğun təkliflər hazırlanır.

5. Çeviklik və adaptasiya:

İnternet mühitində biznes prosesləri sürətlə dəyişən bazar şərtlərinə və texnoloji yeniliklərə uyğunlaşma qabiliyyətinə malikdir. Bu, müəssisələrin rəqabət üstünlüyü əldə etməsinə və müştəri tələblərinə daha tez cavab verməsinə imkan verir. Məsələn, onlayn xidmətlər yeni funksionallıqları tez bir zamanda tətbiq edə bilər.

6. Təhlükəsizlik və məlumatların qorunması:

Rəqəmsal əməliyyatlar zamanı məlumat təhlükəsizliyi və məxfilik məsələləri ön plana çıxır. Müəssisələr kibertəhlükəsizlik tədbirlərini gücləndirməli və müştəri məlumatlarının qorunmasını təmin etməlidirlər. Məsələn, SSL sertifikatları və iki faktorlu

autentifikasiya metodları istifadə olunur.

Bu xüsusiyyətlər, internet mühitində fəaliyyət göstərən müəssisələrin biznes proseslərini daha effektiv və rəqabətqabiliyyətli etməyə imkan verir [2].

1. İnternet mühitində biznes prosesləri nədir?

İnternet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsi, müəssisələrin fəaliyyətlərini internet texnologiyaları vasitəsilə həyata keçirməsinə yönələn bir yanaşmadır. Bu yanaşma müəssisənin resurslarının optimallaşdırılması, məlumat axınının sürətləndirilməsi və müştəri təcrübəsinin təkmilləşdirilməsinə yönəlmişdir.

2. İnternet mühitində biznes proseslərinin əsas komponentləri:

- Rəqəmsal infrastruktur: Müasir texnologiyalar və rəqəmsal platformalar vasitəsilə biznes proseslərinin avtomatlaşdırılması və idarə olunması.

- E-ticarət və elektron xidmətlər: Malların və xidmətlərin internet vasitəsilə təqdim edilməsi, satışı və müştərilərlə əlaqələrin onlayn mühitdə idarə olunması.

- Məlumatın təhlili və analitika: Müştəri davranışları, bazar tendensiyaları və digər məlumatların təhlil edilməsi ilə iş proseslərinin optimallaşdırılması.

- Proseslərin inteqrasiyası: Müəssisədaxili və müəssisələrarası iş proseslərinin koordinasiyası və inteqrasiyası.

- Avtomatlaşdırma və süni intellekt: Süni intellekt vasitəsilə müştəri sorğularına cavab vermə, proseslərin avtomatik təkmilləşdirilməsi və təkrar proseslərin avtomatlaşdırılması.

3. İnternet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsi üçün nəzəri yanaşmalar:

- Proses yanaşması: İnternet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsi, hər bir prosesin məqsədinin, nəticəsinin və resurslarının dəqiq şəkildə müəyyən edilməsini tələb edir. Bu yanaşma, prosesləri mərkəzə qoyaraq iş axışını və nəticələri optimallaşdırır.

- Müştəriyə yönəlmişlik: Onlayn biznes proseslərinin idarə olunmasında müştəri təcrübəsinin mərkəzdə olması vacibdir. Müştəri ehtiyaclarının başa düşülməsi və fərdi yanaşmaların təqdim edilməsi internet mühitində rəqabət qabiliyyətini artırır.

- Əlaqələrin inteqrasiyası və çeviklik: İnternet mühiti sürətlə dəyişən bazar şərtlərinə uyğunlaşma və dəyişikliklərə çevik cavab verməyi tələb edir. Bu səbəbdən, internet mühitində fəaliyyət göstərən müəssisələr əlaqələrin idarə edilməsi və çevik ya-

naşmaların tətbiqi ilə daha müvəffəqiyyətli ola bilər.

- Avtomatlaşdırma və optimallaşdırma: Avtomatlaşdırma alətləri, iş proseslərini optimallaşdırmaq və resurslardan daha səmərəli istifadə etmək üçün geniş istifadə olunur. Bu yanaşma müştəri məmnuniyyətinin artırılmasına və əməliyyat xərclərinin azaldılmasına töhfə verir.

4. İnternet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsinin üstünlükləri:

- Qlobal satış imkanı və bazar genişlənməsi.

- Sürətli və çevik əməliyyatlar.

- Məlumat əsaslı qərar qəbul etmə.

- Daha yaxşı müştəri təcrübəsi.

5. İnternet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsinin çağırışları və problemləri:

- Məlumat təhlükəsizliyi və kibertəhlükəsizlik.

- Tez-tez yenilənən texnologiyalar və yüksək xərclər.

- İnternet mühitində müştəri etibarını və məmnuniyyəti.

İnternet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsi, müəssisələrin daha çevik, müştəriyə yönəlmiş və rəqabətçi olmasına imkan yaradır. Bununla belə, proseslərin düzgün şəkildə idarə olunması üçün davamlı yeniliklərə açıq olmaq, təhlükəsizlik məsələlərini nəzərə almaq və müştəri təcrübəsini yaxşılaşdırmağa fokuslanmaq tələb olunur [3].

İnternet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsi bir sıra üstünlüklər təqdim edir. İlk olaraq, müəssisələrə qlobal əlçatanlıq və geniş bazara çıxış imkanı yaradır. Məkan məhdudiyyətlərinin aradan qalxması nəticəsində dünyanın istənilən yerindən müştərilərə çatmaq mümkündür. İkincisi, proseslərin avtomatlaşdırılması əməliyyat xərclərini azaldır və iş səmərəliliyini artırır. Avtomatlaşdırılmış sistemlər daha sürətli və daha az səhv ilə işləməyə imkan verir. Üçüncüsü, məlumat axını real vaxtda baş verir ki, bu da operativ qərar qəbul etmə və dəyişən bazar şərtlərinə tez uyğunlaşmaq imkanı verir. Müştərilərə fərdiləşdirilmiş xidmət və təkliflər təqdim etmək də mümkündür ki, bu da müştəri məmnuniyyətini artırır. İnternet mühitində biznes prosesləri daha çevik və adaptivdir, yeni texnologiyalara və bazar tələblərinə sürətlə uyğunlaşmağa imkan verir. Bununla yanaşı, məlumatların təhlili və innovasiya üçün geniş imkanlar yaranır. Rəqəmsal mühitdə müştəri davranışları, bazar tendensiyaları və rəqiblərin analizi ilə bağlı böyük həcmli məlumatlara sahib olmaq innovasiya və yeni məhsul inkişafını

asanlaşdırır. Avtomatlaşdırılmış müştəri xidmətləri sayəsində suallar dərhal cavablandırılır və xidmət keyfiyyəti artır. Həmçinin, proseslərin asanlıqla izlənməsi və monitorinqi müəssisələrə daha dəqiq qərarlar qəbul etmək imkanı yaradır. Bu üstünlüklər sayəsində internet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsi müəssisələrə rəqabətqabiliyyətli olmaq, müştəri məmnuniyyətini artırmaq və resurslardan daha səmərəli istifadə etmək imkanı verir [4].

İnternet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsi bir çox üstünlüklərlə yanaşı, müəyyən çağırışlarla da müşayiət olunur. İlk növbədə, məlumat təhlükəsizliyi məsələsi əhəmiyyətlidir. İnternet vasitəsilə böyük həcmdə məlumatın toplanması və saxlanması kibertəhlükəsizliyin artırılmasını tələb edir, çünki məlumatların oğurlanması, kibercinayətkarlıq və məxfiliklə bağlı problemlər baş verə bilər. Texnoloji infrastrukturun yenilənməsi digər bir çağırışdır. Sürətlə dəyişən texnoloji yeniliklərə uyğunlaşmaq üçün müəssisələr mütəmadi olaraq avadanlıqlarını, proqram təminatlarını və texnologiyalarını yeniləməlidirlər ki, bu da əlavə maliyyə və resurs tələb edir.

Nəticə

Nəticədə, atılan bu addımlar internet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsini sistemativ və davamlı bir proses halına gətirir. Proseslərin idarə olunması zamanı çevik yanaşma, texnologiyaların düzgün istifadəsi və monitorinq mühüm rol oynayır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Əliyeva, S. M. (2020). *Müəssisələrdə qərar qəbul etmə prosesinin optimallaşdırılması*. Bakı: UNEC Nəşriyyatı.
2. Əsədov, V. H. (2015). *Müəssisələrdə strateji qərarların qəbul edilməsinin metodları*. Bakı: Elm və Təhsil Nəşriyyatı.
3. İsmayilov, N. K. (2014). *İdarəetmə qərarlarının qəbul edilməsində risklərin qiymətləndirilməsi*. Bakı: Qanun Nəşriyyatı.
4. Quliyev, E. T. (2017). *Müasir idarəetmə metodları və onların tətbiqi*. Bakı: Təhsil Nəşriyyatı.

XÜLASƏ

İnternet mühitində biznes proseslərinin idarə edilməsi bir sıra üstünlüklər təqdim edir. İlk olaraq, müəssisələrə global əlçatanlıq və geniş bazara çıxış imkanı yaradır. Məkan məhdudiyyətlərinin aradan

qalxması nəticəsində dünyanın istənilən yerindən müştərilərə çatmaq mümkündür. İkincisi, proseslərin avtomatlaşdırılması əməliyyat xərclərini azaldır və iş səmərəliliyini artırır. Avtomatlaşdırılmış sistemlər daha sürətli və daha az səhv ilə işləməyə imkan verir. Üçüncüsü, məlumat axını real vaxtda baş verir ki, bu da operativ qərar qəbul etmə və dəyişən bazar şərtlərinə tez uyğunlaşmaq imkanı verir. Müştərilərə fərdiləşdirilmiş xidmət və təkliflər təqdim etmək də mümkündür ki, bu da müştəri məmnuniyyətini artırır. İnternet mühitində biznes prosesləri daha çevik və adaptivdir, yeni texnologiyalara və bazar tələblərinə sürətlə uyğunlaşmağa imkan verir. Bununla yanaşı, məlumatların təhlili və innovasiya üçün geniş imkanlar yaranır.

Açar sözlər: *internet mühiti, biznes prosesləri, mərhələləri, üstünlükəri, proseslərin təhlili.*

Turan Allahverdi Natiq oğlu

**Azerbaijan State University of Oil and Industry
master**

E-mail: turan.allahverdi1801@gmail.com

MANAGEMENT OF BUSINESS PROCESSES IN THE INTERNET ENVIRONMENT SUMMARY

Management of business processes in the Internet environment offers a number of advantages. First, it provides enterprises with global accessibility and access to a wide market. As a result of the elimination of spatial restrictions, it is possible to reach customers from anywhere in the world. Second, automation of processes reduces operating costs and increases work efficiency. Automated systems allow you to work faster and with fewer errors. Third, the flow of information occurs in real time, which allows for operational decision-making and quick adaptation to changing market conditions. It is also possible to provide customers with personalized services and offers, which increases customer satisfaction. In the Internet environment, business processes are more flexible and adaptive, allowing you to quickly adapt to new technologies and market requirements. At the same time, wide opportunities arise for data analysis and innovation.

Keywords: *internet environment, business processes, stages, advantages, process analysis.*

Туран Аллахверди Натиг оглы
Азербайджанский Государственный
Университет Нефти и Промышленности
магистра
E-mail: turan.allahverdi1801@gmail.com

**УПРАВЛЕНИЕ БИЗНЕС-ПРОЦЕССАМИ В
ИНТЕРНЕТ-СРЕДЕ
РЕЗЮМЕ**

Управление бизнес-процессами в среде Интернета дает ряд преимуществ. Во-первых, это обеспечивает предприятиям глобальный охват и доступ к широкому рынку. Благодаря устранению ограничений по местоположению можно связаться с клиентами из любой точки мира. Во-вторых, автоматизация процессов снижает эксплуатационные расходы и повышает эффективность бизнеса. Автоматизированные системы позволяют работать быстрее и с меньшим количеством ошибок. В-третьих, поток информации происходит в режиме реального времени, что позволяет оперативно принимать решения и быстро адаптироваться к меняющимся рыночным условиям. Также возможно предоставлять персонализированное обслуживание и предложения клиентам, что повышает удовлетворенность клиентов. В среде Интернета бизнес-процессы становятся более гибкими и адаптивными, что позволяет быстро адаптироваться к новым технологиям и требованиям рынка. В то же время существуют широкие возможности для анализа данных и инноваций.

Ключевые слова: *интернет-среда, бизнес-процессы, этапы, преимущества, анализ процессов.*